

ערב פסח תשפד – התעלומה סביב סדר הפסח בבני ברק

1. הגדה: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון, שהיו מסובים בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם הגיע זמן קריאת שמע של שחרית - **הגדת שמחת הרגל:** אפילו כהנים ולויים וגרים שלא השתעבדו. ראייה ממעשה ברבי אליעזר ורבי אלעזר ורבי טרפון שהיו כהנים, רבי יהושע שהיה לוי, ורבי עקיבא הגר. **הגדת הרבי מליובאוויטש:** מקדים רבי אליעזר ורבי יהושע שהיו רבותיו של רבי עקיבא, אחר כך רבי אלעזר בן עזריה שהיה ממשפחה מיוחסת ונשיא, אחר כך רבי עקיבא שהיה המרא דאתרא בבני ברק, ולבסוף רבי טרפון שהיה רבו של רבי עקיבא ולבסוף נהיה חברו. לאחר זמן מצאתי (בהגדת מאיר עין, מאיר איש שלום מוילנה) הסדר על פי מאמר רז"ל (ברכות מו, ב) סדר הסיבה – גדול באמצע [באמצע המיטה, כשהוא מסב בחצי שכיבה על כרס וכתות], שני לו למעלה הימנו [לצד ראשו, מפני כבודו של שני], שלישי לו למטה הימנו [לצד רגליו, כדי שיהיה לנשיא קל לדבר עמו בכיוון ראשו]. ועפ"ז הסיבו כאן **רבי אלעזר הנשיא באמצע**, רבי אליעזר ורבי יהושע למעלה מראשו, ורבי עקיבא ורבי טרפון למטה הימנו, ולכן מביאם בהגדה כסדר שהיו מסובים.

הגדת ליל שימורים, הרב יחיאל מיכל עפשטיין: הרי רבי אליעזר דר בלוד ורבי יהושע בפקיעין ורבי עקיבא בבני ברק, ורבי אלעזר ורבי יהושע היו רבותיו של רבי עקיבא, ולמה שבתו אצל רבי עקיבא בבני ברק? יותר תמוה על רבי אליעזר שסובר בסוכה כז דאסור לצאת מביתו ברגל?

המשך המעשה בבני ברק: אמר [בירושלמי ברכות יב, ב: 'אמר להם'] רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך - ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות - רש"י ברכות יב, ב: 'מזכירין יציאת מצרים בלילות' - פרשת ציצית בקריאת שמע של ערבית. ואף שאין לילה זמן ציצית, דכתיב 'וראייתם אותו וזכרתם', אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה. 'כבן שבעים שנה' - כבר הייתי נראה זקן ולא זקן ממש, שבאת עליו שיבה יום שהעבירו רבן גמליאל מנשיאותו ומינו רבי אלעזר בן עזריה נשיא, כדאיתא לקמן כח, א, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה.

2. הגדת ליל שימורים שם: יובן על פי המובא בשלהי מכות [על אותם חכמים]: וכבר היו רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי יהושע שהיו מהלכים בדרך ושמעו קול המונה של רומי כו' ואמרו לו עקיבא נחמתנו, ובעד זה החזיקו טובה לרבי עקיבא על שחזקם בתקוות כלל ישראל מיד אחרי החורבן ולכן באו לעירו ולביתו (מלבד רבן גמליאל שהיה נשיא) לספר ביציאת מצרים שהיא נצחיות ישראל. והיו מאריכים בזה עד שהגיעו תלמידיהם ואמרו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, שאומרים עזרת אבותנו מגן הוא מעולם.

דרשת שבת הגדול מהגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון, ניסן תרעו או תרעז: 'הרי אני כבן שבעים שנה' וכל אחד מישראל הוא כזקן בן שבעים מפחד הרוצחים הגויים, והשאלה היא איך יכולים בגלות שנמשלה ללילה, ובפרט בגלות זו המלאה צער ומכאובים, לזכור יציאת מצרים בסדרי פסח עם המשפחה כמלכים ובני חורין? 'עד שדרשה בן זומא - זומא מלשון מזימות [מחשבה ובינה עמוקה]' דגם בחשכת הגלות חייב לזכור יציאת מצרים, ובכל דור ודור צריך לראות עצמו כאילו יצא ממצרים.

3. הגדה: מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם. **תחילת ההגדה:** הא לחמא עניא דאכלו אבהתנא בארעא דמצרים, **פסחים קט, ב:** רבינא אמר: ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות - **רש"י שם צט, ב:** כנגד ארבע לשונות גאולה האמורים בגלות מצרים. **שולחן ערוך רבינו הזקן תעב, כג:** מצוה לחזור אחר יין אדום אם אין הלבן משובח ממנו ... לפי שיש בו זכר **לדם** שהיה פרעה שוחט בני ישראל. ועכשיו שמצויים עלילות דם נמנעו ליקח יין אדום.

פסחים קטז: חרוסת ... רבי לוי אומר: זכר לתפוח - **רש"י:** שהיו יולדות בניהן שם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים, דכתיב 'תחת התפוח עוררתך'. ורבי יוחנן אומר: זכר לטיט [הבניין]. אמר אביי: הלכך צריך לקהויה [להכינו עם תפוח ויין] ולכתוש בו הרבה כדי שיהיה סמיך ועבה כמו הטיט.

שיחת כ מנחם אב תשל"ט (שיחות קודש 560): המילה 'למה תעשה כה לעבדיך' מוטעמת בטעם נדיר: מרכא כפולה, להורות שגזרת פרעה הייתה בעלת משמעות כפולה: מצד אחד היה בה הכבדת הקושי והסבל, אבל מצד שני היא עצמה הייתה טובה, משום ש'קושי השעבוד השלים' ולכן ציווי פרעה 'תבן אין ניתן לעבדיך' הוא עצמו מה שקיצר את השהות שם ל-210 שנים.